

- Shakespeare W. (2008). Hamlet, prynts dansky (Yurii Andrukhovych, Trans.) Iliustratsii: Vladyslav Yerko. Vydavnytstvo: A-BA-BA-HA-LA-MA-HA. 240 p.
- Shakespeare W. (1960). Hamlet, prynts danskyi (O. Burhardt, Trans.) / Klen Y. Tvory: V 4 t – Toronto: Fundatsiia imeni Yurii Klena. 195 p.
- Slovnuk ukrainskoi movy [Dictionary of Ukrainian language]. URL: <http://sum.in.ua/> (date of access: 27.09.2023).
- Tilna. O. A. Monoloh Hamleta "Buty chy ne Buty". [Hamlet's monologue, "To be, or not to be."] URL: <https://dovidka.biz.ua/gamlet-buti-chi-ne-buti/> (date of access: 28.09.2023).
- The Free Dictionary: Dictionary, Encyclopedia and Thesaurus URL: <https://www.thefreedictionary.com> (date of access: 05.10.2023).
- Zavorodnia L. V. (2009). Tekstoznavstvo [Textual studies]: Navchalno-metodychni rekomendatsii do kursu. Cherkasy: Brama-Ukraina. 83 p.
- Zorivchak R. P. (1989). Realiia i pereklad (na materialy anhlomovnykh perekladiv ukrainskoi prozy) [Realia and translation (on the material of English translations of Ukrainian prose)]. Lviv : Vydavnytstvo pry Lvivskomu universyteti. 215 p.

УДК 811.111'255.4=161.2

DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2023.846.34-43>

**REPRODUCTION OF NON-EQUIVALENT VOCABULARY
IN TRANSLATION (BASED ON THE TRANSLATION OF "SHANTARAM"
BY G. D. ROBERTS)**

**ЗАСОБИ ВІДТВОРЕННЯ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ
У ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРАІАЛІ ПЕРЕКЛАДУ "ШАНТАРАМ"
Г. Д. РОБЕРТСА)**

Василь БЯЛИК

завідувач кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
факультет іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
v.bialyk@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0001-7428-7145>

Наталія ЗАДОРЖНА

магістр кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу
факультет іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
zadorozhna.nataliia@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0009-0008-4045-6017>

*The article dwells on the study of the
problem of reproduction of non-equivalent*

*Статтю присвячено вивченню проблематики
відтворення безеквівалентної лексики у*

Бялик В., Задорожна Н. Засіб відтворення безеквівалентної лексики у перекладі (на матеріалі перекладу "Шантарам" Г. Д. Робертса). *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці : Рута, 2023. Вип. 846. С. 34-43.
DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2023.846.34-43>

vocabulary in fiction. The purpose of the work is to study and identify formal transformations and peculiarities of their application in the process of translation of non-equivalent units. The research has been conducted using a comparative analysis and a descriptive method. The subject of the article is a literary text, its original and translation. The theoretical foundations of the non-equivalent vocabulary within the framework of translation theory have been elucidated. Different definitions of translation theorists on this concept have been considered. The article highlights the main types of non-equivalent units, their division and purpose. An emphasis has been placed on "realia", words and phrases that are an independent part of the non-equivalent vocabulary. An analysis of fragments of a translation of a work of fiction from English into Ukrainian has been carried out. Basic principles of translation of literary texts have been taken into account, the main purpose of which is to convey a foreign language text while preserving its meaning and stylistic features. This article reveals that to better understand the motives of work, it is crucial to analyse non-equivalent lexical units. To understand the context correctly, a translator needs to pay attention to their etymology, emotional colouring and variations in application. The study was based on the novel "Shantaram" by Gregory David Roberts and its translations into Ukrainian by V. V. Aleksandrov. The functioning and specific features of the non-equivalence in fiction have been demonstrated in its example. Ways of using formal transformations in the translation of non-equivalent vocabulary have been considered and analysed. The article outlines the tendency toward the use of descriptive translation along with transcription, transliteration, and adaptive transcoding to reveal the meaning of a foreign language word as clearly as possible.

Key words: non-equivalence, non-equivalent vocabulary, translation transformations, work of fiction, transliteration, transcription, adaptive transcoding.

художніх творах. Мета роботи полягає у дослідженні та виявленні формальних трансформацій та особливостей їх застосування у процесі перекладу безеквівалентної лексики з оригіналу. Під час дослідження було застосовано метод порівняльного аналізу та описовий метод. Предметом дослідження є художній твір в оригіналі та перекладі. У роботі з'ясовано теоретичні засади безеквівалентної лексики у рамках теорії перекладу. Розглянуто різні визначення та думки теоретиків перекладознавства щодо цього поняття. Безпосередньо висвітлено головні типи безеквівалентних одиниць, їх поділ та призначення. Окрему увагу було звернуто на «реалії», слова та словосполучення, що входять до складу безеквівалентної лексики як незалежна складова та показують тісний зв'язок між мовою та культурою, духовним та матеріальним світом різних народів. Проведено аналіз фрагментів перекладу художнього твору з англійської мови на українську. Було враховано основні засади та принципи перекладу художніх текстів, що полягають у передачі іншомовного тексту зі збереженням його змісту та стилістичного забарвлення. З'ясовано, що для кращого розуміння мотивів твору обов'язково потрібно проаналізувати безеквівалентні лексичні одиниці. Для правильного розуміння контексту перекладачу потрібно звертати увагу на їх етимологію, емоційне забарвлення та варіацію у використанні. Це сприятиме не тільки точності перекладу, а й збереженню національно-культурного підґрунтя. Матеріалом дослідження було обрано роман австралійського письменника Грегорі Девіда Робертса "Шантарам" і його переклад виконаний В. В. Александровим. На його прикладі було продемонстровано функціонування та специфіку прояву явища безеквівалентності у художній літературі. Розглянуто та проаналізовано випадки використання формальних трансформацій при перекладі безеквівалентної лексики. Встановлено тенденцію використання описового перекладу на рівні з транскрипцією, транслітерацією та адаптивним транскодуванням для максимально точного розкриття змісту іншомовного слова.

Ключові слова: безеквівалентність, безеквівалентна лексика, перекладацькі трансформації, художній твір, транслітерація, транскрипція, адаптивне транскодування.

I. ВСТУП

Літературна творчість функціонує як засіб комплексного осмислення світу та значущий каталізатор впливу на суспільство. Цей вид мистецтва сприяє не лише формуванню світогляду, а й особистісному розвитку та характеру індивіда. У таких текстах закодовані національно-культурні та історичні мотиви, що дозволяють нам поглибити розуміння різних національних груп, етапів їх соціокультурного розвитку, традицій і переживань.

До того ж, переклад художніх текстів служить ланкою для подолання просторових відстаней, мовних бар'єрів, що існують між різноманітними культурами. Завдяки перекладу автори творів, написаних словами, звучання яких давно завмерло в глибинах тисячоліть, розмовляють з нами, "як живі з живими" (Коптілов, 2002, с. 30).

Безеквівалентна лексика (далі БЕЛ – БВ, ЗН) безпосередньо передає національний колорит та особливості мови. Крім того, вона тісно пов'язана з вираженням історії, культури, традицій та самотності народів у художніх текстах. У її змісті водночас поєднуються реалії матеріального, духовного та соціального життя різних національностей. Зважаючи на це, безеквівалентні лексичні одиниці є важливими чинниками, які необхідно враховувати у процесі перекладу (див. Коптілов, 2002; Кияк, Науменко, Огуй, 2008 та ін.).

Тому головним завданням перекладачів є руйнування існуючих культурних бар'єрів, максимально точно та доступне відтворення змісту літературного твору та збереження функціональної (комунікативної) актуальності оригіналу (Яровенко, 2021, с. 7). Завдяки мовним засобам, використаним при перекладі БЕЛ на сторінках художніх текстів, у читача з'являються певні уявлення щодо історично-національного підґрунтя тексту. Таким чином, важливим є дослідження передачі БЕЛ українською мовою зі збереженням усіх особливостей її використання.

Зважаючи на це, літературний переклад служить мережею та сполучною ланкою для встановлення зв'язків між різними мовами та культурами, представляючи іноземне цільовому читачеві. Оскільки художній текст обробляється і споживається цільовим читачем з різним фоном літературної традиції та з іншого погляду культури, ідеології та естетики, перекладений текст інтерпретується і таким чином сприймається по-різному, і все це сприяє функціонуванню комунікації (Sun, 2022, с. 1–2).

Упродовж багатьох десятиліть питання еквівалентності є об'єктом розгортання наукових дискусій у галузі перекладознавства та теорії перекладу. Плеяда вчених визнає його як центральну концепцію і фундаментальну вимогу, на якій повинен ґрунтуватися успішний переклад. Так, згідно з М. Бейкер, безеквівалентність на рівні слова означає, що мова перекладу не має прямого еквівалента для слова, яке зустрічається в мові оригіналу (Бейкер, 1992, с. 20).

Водночас, деякі вчені висловлюють критику щодо тенденції до вилучення культурних аспектів і ігнорування особливостей оригінального тексту та мови. А. Бронська стверджує, що "БЕЛ – слова з культурним компонентом, які неможливо семантизувати за допомогою простого перекладу" (Бронська, 2000, с. 43). Існують випадки, коли слово однієї мови може бути безеквівалентним для іншої, але мати постійні відповідники в інших мовах, саме тому безеквівалентність слід розглядати стосовно іншої мови (Кочерган, 2006, с. 326).

Слід також зазначити, що реалії виступають окремим складником БЕЛ. Це поняття позначає різноманітні явища та предмети, що притаманні певним культурам і пов'язані з їхніми традиціями чи побутом.

Відтак, можна зробити висновок, що БЕЛ відіграє важливу роль у рамках теорії перекладу та міжкультурної комунікації. Вона дає нам змогу не тільки простежити відмінності між різними мовами, народами, традиціями та епохами, а й розширити наш кругозір.

Наукова новизна дослідження праці полягає у спробі комплексного аналізу формальних трансформацій як засобу відтворення БЕЛ у художньому творі та виявленні засобів її

перекладу на **матеріалі** пригодницького роману австралійського письменника Г. Д. Робертса "Шантарам" (*Roberts, 2004*) та його перекладу на українську мову, виконаного В. Александровим (*Робертс, 2020*), з якого відібрано 948 одиниць, що репрезентують БЕЛ.

Відповідно, **мета** дослідження полягає у окресленні оптимальних шляхів передачі англійської БЕЛ в українському перекладі. Мета дослідження визначає необхідність розв'язання таких завдань:

- уточнити сутність БЕЛ у рамках теорії перекладу;
- з'ясувати причини виникнення БЕЛ у досліджуваному творі;
- схарактеризувати шляхи передачі англійської БЕЛ на українську мову.

Методи дослідження. У роботі використовується порівняльний аналіз тексту оригіналу та перекладу для встановлення способів перекладу БЕЛ з англійської на українську мову. Для обробки та систематизації фактичного матеріалу використано описовий метод.

II. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Згідно з розглянутими вище науковими розвідками, можна виокремити загальні причини виникнення БЕЛ: культурно-історичні, національні, духовні та матеріальні відмінності народів; відсутність поняття або явища мови оригіналу (далі – МО) у словнику мови перекладу (далі – МП); нерівномірний розвиток держав у різних сферах науки та техніки; відсутність необхідних мовних засобів у МП для відтворення еквіваленту; відмінність мов у структурі (лексично-граматичному складі), розбіжність у стилістичних характеристиках. Однією з причин безеквівалентності є й те, що при перекладі певного поняття з МО на МП можуть виникати смислові розбіжності (*Baker, 1992, с. 22*).

На основі численних досліджень у перекладознавстві можна виокремити такі типи реалій:

а) побутові реалії – стосуються житла та особливостей їх побудови, інструментів, одягу, харчів, види занять та професій, грошових знаків та мір;

б) етнографічні та міфологічні реалії – охоплюють етнічні та соціальні групи, регіональні звертання, народні свята та танці, назви богів, міфологічних та казкових, позначення легендарних місць;

в) реалії світу природи – назви тварин, рослин та ландшафту;

г) реалії державно-адміністративного укладу та суспільного життя – адміністративні одиниці та державні інститути, суспільні організації та партії, промислові та аграрні підприємства і торгові заклади, основні військові та поліцейські, громадські професії та посади;

д) ономастичні реалії – антропоніми загальні та індивідуальні, що стосуються видатних діячів цієї країни; топоніми звичайні та меморативні; імена літературних героїв, назви кампаній, аеропортів, палаців тощо;

е) асоціативні реалії – рослинні, анімалістичні, кольорові символи та загальнокультурні фольклорно-літературні та історичні алюзії (*Кияк, Науменко і Озуй, 2008, с. 142*).

У рамках нашого дослідження проводиться аналіз реалій державно-адміністративного устрою, побутових, етнографічних та ономастичних реалій.

Проблему передачі БЕЛ детально розглядає українська дослідниця Р. Зорівчак (1989). Вона зауважує, що "вміння правильно перекласти реалії залежить не тільки від перекладацької техніки, а й від перекладацького мистецтва. Залежно від переваги того чи іншого виду інформації, що її несе реалія в кожному конкретному випадку (денотативної, конотативної, зокрема національно-культурної, локальної), від композиційної заданості реалії в ситуативному контексті, перекладачі по-різному відтворюють її семантико-стилістичні функції" (*Зорівчак, 1989, с. 84*).

Так, коли неможливо здійснити переклад слова, терміна чи поняття, одним із варіантів їх передачі є використання транслітерації. Вона передбачає перетворення терміна чи тексту з однієї мови на іншу завдяки заміні літерного складу МО літерами МП. Транслітерація насамперед пов'язана не з передачею звуків оригіналу, а радше з відтворенням його графічної форми (Akan, 2018).

Пропонуємо розглянути приклади застосування *транслітерації* для перекладу безеквівалентної лексики на сторінках досліджуваного художнього твору.

"Vikram Patel was of average height and build, but average stopped just there, with those characteristics" (Roberts, 2004, с. 89).

"Вікрам Патель не вирізнявся із загальної маси ні своїм зростом, ні статурою, проте у всьому іншому був далеко не рядовою людиною" (Робертс, 2020, с. 89).

З-поміж розмаїття індуїстських імен ім'я "Вікрам" виділяється своїм корінням, оскільки походить від імені Вішну, верховного божества послідовників вайшнавизму. У його основі лежить корінь "-krama", що у перекладі з санскриту означає "крок", тому, зважаючи на етимологію імені, його пряме значення може трактуватися як "крок Вішну".

"Of all of them, only Abdul Ghani displayed any sense of humour, and only he laughed aloud" (Roberts, 2004, с. 300).

"Абдул Гані був єдиний, хто виявив почуття гумору і голосно сміявся" (Робертс, 2020, с. 259).

Цей приклад містить використання транслітерації для відтворення чоловічого імені арабського походження: "Abdul" – "Абдул". Вважається, що воно є скороченим варіантом імені "Abdullah" – "Абдулла", яке безпосередньо пов'язане з ісламським віросповіданням і означає "слуга Божий".

Ще один яскравий приклад застосування транслітерації для позначення власних назв, а саме популярного серед туристів міста на півночі Індії:

"The real India is up near the Himalayas, at Manali, or at the holy city of Varanasi, or down the coast, at Kerala" (Roberts, 2004, с. 9).

"Справжня Індія біля Гімалаїв, у Маналі, в релігійному центрі Варанасі або на південному узбережжі, в Кералі" (Робертс, 2020, с. 11).

Згідно з індуїстською міфологією, у Маналі народився праотець людства Ману. Місто було назване на честь засновника світу, який був вражений його красою під час мандрівки долинами Гімалаїв. Значення слова "Маналі" походить від слова "Manu-Alaya", що в перекладі з санскриту означає "дім Ману".

Слід також зазначити, що транслітерацію широко використовують у перекладі звертань. Це дає змогу глибше зануритися в традиції та звичаї народу, відчувати його культурно-комунікаційне тло. Наприклад:

"Khaderbhai knew my dad, and from him he found out that I knew the kid - we went to the same damn college, yaar" (Roberts, 2004, с. 440).

"Хадербгай був знайомий з моїм батьком і дізнався від нього, що я вчився разом з цим хлопцем в коледжі, яар" (Робертс, 2020, с. 360).

"Do you know, baba, the first time I ever saw her, my Parvati, was before six years, when she was sixteen years old only" (Roberts, 2004, с. 600).

"Повинен сказати, баба, перший раз я побачив мою Парваті шість років тому, коли їй було тільки шістнадцять років" (Робертс, 2020, с. 496).

У наведених прикладах спостерігається використання транслітерації для збереження колориту твору: "yaar" – "яар", "baba" – "баба". "Яар" – звертання, яке використовують у неформальному спілкуванні, воно вказує на дружні стосунки між людьми. Слово походить з фарсі, що була офіційною мовою Делійського султанату, та набуло широкого поширення на території Пакистану та Північної Індії. "Баба" ж переважно додають для вираження поваги до

співрозмовника. Проте воно може мати й інше значення, залежно від контексту. Так, ним можуть звертатися до батька чи сина у повсякденному житті. Водночас, в індуїзмі, сикхізмі та суфізмі звертання "баба" використовується як прояв шани до духовних наставників та релігійних провідників. Крім цього, це слово набуває саркастичного відтінку у неформальному спілкуванні для опису людей, які відрощують бороду, порівнюючи їх з бородатими ченцями чи старцями.

Нижче наведемо ще один випадок передачі реалії за допомогою транслітерації, яка потребує від перекладача додаткового пояснення:

*"That last hour with her was a **Borsalino** test, I was sure, and all the walking way back to the hotel I asked myself if I'd passed it, or if I'd failed"* (Roberts, 2004, с. 99).

"Я був певен, що ця остання година з нею була моїм тестом на "борсаліно". Повертаючись до готелю, я гадав, чи витримає мене випробування, та й зараз, коли минуло багато літ, намагаюся це збагнути" (Робертс, 2020, с. 99).

У романі бачимо, що "борсаліно" – витончений капелюх, носіння якого показує приналежність до найвищих кіл мафії в Італії та Франції. Автор зазначає, що це слово стало синонімом мафії, тому окрім транслітерації один з можливих шляхів його перекладу – "гангстер" (Roberts, 2004, с. 99).

Під час транскрибування літерами МП передається звукова форма слова МО. Так, фонетична транскрипція пов'язана з тим, як звуки, що використовуються в усній мові, представлені в письмовій формі (Heselwood, 2013, с.1).

Цей прийом широко використовується для передачі насамперед етнографічних реалій.

*"Okay, New Zealand, New Zealand, you must be wanting something for smoke, some lot of beer, some bottles **whisky**, change money, business girls, good parties"* (Roberts, 2004, с. 16).

*"О'кей. Нова Зеландія, так Нова Зеландія. Можливо, ви захочете покурити, випити пива чи **віскі**, розміняти гроші, найняти дівчат, провести час у гарному товаристві, то зверніться до мене, на?"* (Робертс, 2020, с. 19).

У наведеному вище прикладі транскрипція використовується при перекладі реалії побуту, а саме алкогольного напою ірландського походження. Його назва походить від гельського "uisge beatha", що в перекладі означає "вода життя". Пор.: whisky ['wɪs.ki] – віскі.

Використання цього методу продуктивне й при передачі реалій, що позначають їжу:

*"The meal usually consisted of the ubiquitous roti, spicy lentil dhal, mango **chutney**, and raw onions, served with lime juice"* (Roberts, 2004, с. 131).

*"Найчастіше це були ті ж такі roti, приправлена спеціями юшка з чечевиці, манговий **чатні** і сира цибуля в лаймовому соку"* (Робертс, 2020, с. 126).

*"It was dhal and roti, mostly, or rice with a thin **curry** sauce"* (Roberts, 2004, с. 407).

*"Зазвичай то була сочевична юшка з коржиками або рис із **каррі**"* (Робертс, 2020, с. 337).

Тут згадані гострі та кисло-солодкі прянощі, які додають до основних страв в Індії і є невід'ємною культурною характеристикою життя. *Чатні* називають суміш із подрібнених фруктів, змішану з оцтом, спеціями та подеколи з цукром, а *каррі* є назвою соусу у вигляді пюре, виготовленого з обсмаженої цибулі, помідорів, болгарського перцю, моркви та великої кількості спецій.

Реалії цієї категорії дають нам чіткі уявлення про культуру та звичаї індійського народу. Вони допомагають краще зануритися в атмосферу художнього твору та дають уявлення про повсякденне життя індійців. Тут спостерігається переклад реалій згідно з їхньою вимовою, фонетично наближений до МО для збереження присутнього колориту та атмосфери в творі.

Транскрипцію також часто використовують для перекладу власних назв, частин мовної картини світу будь-якої мови. Наведемо кілька прикладів:

*"His first wife, **Fatimah**, set the machines up under a canvas canopy, outside the hut, and hired one, two, three, and eventually four male tailors to work at making shirts and trousers"* (Roberts, 2004, с. 221).

"Щоб забезпечити дружинам фінансову незалежність, він купив їм чотири швейні машини. **Фатіма** встановила машини під полотняним тентом біля їхньої хатини і найняла чотирьох кравців" (Робертс, 2020, с. 197).

У цьому прикладі за допомогою транскрипції перекладено жіноче ім'я арабського походження: "Fatimah" – "Фатіма". Воно надзвичайно поширене серед мусульманок, оскільки одну з доньок Пророка Мухаммеда звали Фатіма.

До того ж, у процесі перекладу "Шантараму" транскрипція використовується для передачі реалій, пов'язаних з політичним та громадським життям:

"And several times a week, he opened his large main room to the public as a **majlis**, or forum, where the slum-dwellers could air their grievances or make requests" (Roberts, 2004, с. 221).

"Казим відмикав свою велику вітальню, де відбувався селищний **меджліс** — загальні збори, на яких всі жителі могли висловлювати свої скарги і вносити пропозиції" (Робертс, 2020, с. 197).

Меджліс походить від арабського слова, що означає "збори" і використовується у мусульманських країнах для позначення суспільних або адміністративних зібрань, де вирішують важливі питання.

Для адекватної передачі БЕЛ у процесі перекладу застосовують й *адаптивне транскодування*. Його суть полягає у адаптації форми слова мови оригіналу до фонетичних або граматичних норм мови перекладу (Bialyk, 2016, с. 108).

У наведених нижче прикладах етнографічні реалії, що позначають традиційний індійський одяг та головний убір, переклали за допомогою букв українського алфавіту з урахуванням граматичних особливостей мови.

"Seen from the distant slum, the white shirts of the men and colourful **saris** of the women were like so many beads threaded by a meditating mind on the black strings of asphalt paths" (Roberts, 2004, с. 37).

"Здалеку білі сорочки чоловіків і ряснобарвні **sari** жінок здавалися намистинками, нанизаними на чорну нитку асфальтових доріжок" (Робертс, 2020, с.311).

"Their long dreadlocks and decorated plaits were concealed beneath **turbans**, and they wore plain white shirts and trousers" (Roberts, 2004, с. 891).

"Довгі локони і кіски вони заховали під **тюрбани** і наділи прості білі сорочки" (Робертс, 2020, с. 762).

Так, згідно з індійськими традиціями, жінки обертають навколо тіла *sari* – довгий відрізок тканини, комбінуючи його зі спідницею, блузою або топом. *Тюрбан* же – традиційний головний убір, який складається з довгого шматка тканини та обгортається навколо голови.

Транскодування застосовується й у перекладі реалій, що позначають речі, пов'язані з житлом, посудом та обладнанням:

"The runners collected lunches from homes and apartments, and placed them in tin cylinders called **jalpaans**, or **tiffins**" (Roberts, 2004, с. 65).

"Вони збирали їжу, приготовлену в безлічі будинків і квартир по всьому місту, склали її в бляшані судки, що звалися **джальпанами** або **тіффінами**" (Робертс, 2020, с. 67).

"The Babas moved from man to man and group to group, preparing hashish in funnel-shaped clay **chillums** for the customers, and smoking with them" (Roberts, 2004, с. 152).

"Ченці готували гашиш у глиняних **чилумах** і палили разом з відвідувачами" (Робертс, 2020, с. 143).

Тут йдеться про *чилум*, люльку конусоподібної форми, зазвичай виготовлену з вогнетривкої глини, порцеляни, скла або дерева. Цей прилад використовувався індійськими монахами і старцями для проведення духовних та релігійних обрядів, а згодом став популярним засобом для куріння марихуани.

При аналізі перекладу роману "Шантарам", виконаного В. Александровим, можемо відстежувати тенденцію використання *описового перекладу* (67 одиниць) разом з формальними трансформаціями для передачі БЕЛ. Цей спосіб належить до лексико-граматичних перекладацьких трансформацій та полягає у введенні в текст додаткових слів, що зумовлюється граматичними та соціокультурними причинами та використовується для адекватного сприйняття сенсу комунікативних одиниць (Корольова, Норяк, 2020, с. 305). Перекладач використовує його у поєднанні з іншими трансформаціями для яскравішої передачі колориту та атмосфери твору. До недоліків такого способу можна віднести вербальну розлогість передачі БЕЛ, проте він є, безумовно, ефективним у тлумаченні сутності позначуваного явища.

Спочатку пропонуємо розглянути приклади використання перекладацьких приміток та транскрипції для пояснення етнографічних реалій, що стосуються побуту:

"Smoking a *beedie cigarette* and sitting on the ox-bow yoke, his legs dangling free, was Prabaker's father" (Roberts, 2004, с. 113).

"Махаючи ногами і покурюючи *біді*, на возі сидів батько Прабакера" (Робертс, 2020, с. 111).

"He wore the white cap, cotton kurtah shirt, and *dhoti* of the farmer caste" (Roberts, 2004, с. 113).

"На нім був білий картуз, бавовняна сорочка і *домі*, звичне для касты селян" (Робертс, 2020, с. 111).

У кінці сторінки перекладач робить примітку зазначаючи, що *біді* – "саморобні індійські цигарки з необробленого тютюну, загорнутого в листя тембурні", а *домі* – «запинало на стегнах» (Робертс, 2020, с. 111).

Для подачі додаткової інформації, разом з транслітерацією, використовується й метод експлікації. Наведемо приклади з перекладу "Шантараму":

"I took a glass and drank some of the *nimbu pani*" (Roberts, 2004, с. 279)

"Узявши склянку, я ковтнув *німбу пані*" (Робертс, 2020, с. 241)

"Is called *paan*. A most very excellent taste and chewing it is" (Roberts, 2004, с. 24)

"Це називається *паан*. Чудовий смак, і жування теж" (Робертс, 2020, с. 27)

Так, перекладач зазначає, що *німбу пані* – "сік з мінеральною або содовою водою" (Робертс, 2020, с. 241), а *паан* – "жуйка" (Робертс, 2020, с. 27).

Кількісні характеристики зафіксованих можливостей перекладу наведені в Таблиці 1.

Таблиця 1

Частотність використання формальних перекладацьких трансформацій у художньому творі

Формальні перекладацькі трансформації	Кількість	Кількість у %
Транслітерація	424	44,7%
Транскрипція	312	32,9%
Адаптивне транскодування	212	22,4%
Всього	948	100%

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що у процесі аналізу роману Г. Д. Робертса "Шантарам" (2004) в перекладі В. Александрова (2020) було проаналізовано 948 випадків безеквівалентності та три види формальних перекладацьких трансформацій як шляхи їх відтворення у перекладі. Серед них: 424 транслітерації (44,7%), 312 транскрипції (що становить 32,9% від загальної кількості у матеріалі дослідження), 212 адаптивного транскодування (22,4%).

Здійснений аналіз дає змогу дійти висновку, що у процесі перекладу БЕЛ у художньому творі домінує транслітерація, адже її перевага полягає у збереженні національного забарвлення,

підкреслення походження слова та його унікальності. Транскрипція використовується меншою мірою, проте її кількість є більшою у порівнянні з адаптивним транскодуванням, як бачимо з даних, наведених у Табл. 1.

III. ВИСНОВКИ

Отже, БЕЛ у досліджуваному оригінальному творі та його перекладі виступає засобом відображення соціокультурної інформації та підкреслення унікальності предметів і явищ, які властиві різним національностям.

Основними причинами БЕЛ, як демонструє проведене дослідження, є: історичні та культурні розбіжності, відсутність тотожного поняття у досвіді носіїв МП, а також різниці в структурі мови.

Серед основних шляхів відтворення англійської БЕЛ у перекладі на українську фіксуємо формальні перекладацькі трансформації, а саме: транслітерацію, транскрипцію та адаптивне транскодування. Перекладач може вдаватися й до їх комбінування з описовим методом для кращого розкриття значення БЕЛ або надання додаткової інформації про неї.

Перспективи дослідження вбачаємо в подальшому аналізі засобів перекладу БЕЛ у художніх творах зі збереженням емоційно-естетичної асоціації на основі текстів з використанням явищ, притаманних іншим культурам, у прагматичному та лінгвістичному аспектах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Бронська А. Лінгвокраїнознавчий аспект у викладанні української мови як іноземної. Дивослово. 2000. № 7. С. 43–44.
- Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англійських перекладів української прози) : монографія. Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
- Кияк Т. Р., Науменко А. М., Огуй О. Д. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник. Київ : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. 543 с.
- Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : Навч. посіб. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.
- Корольова Т., Норяк Т. Експлікація та імплікація при дублюванні англійських художніх фільмів українською мовою. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 294–311.
- Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : Підручник. Київ : Акад., 2006. 424 с.
- Робертс Г. Д. Шантарам. Київ : Вид. група КМ-БУКС, 2020. 800 с.
- Яровенко Л. С. Теорія перекладу: метод. посіб. Одеса: вид. Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 88 с.
- Akan M. F. Transliteration and translation from Bangla into English: a problem solving approach. *British journal of english linguistics*. 2018. Vol. 6, no. 6. P. 1–21.
- Baker M. In other words. A course book on translation. London : Routledge, 1992. 304 p.
- Bialyk V. D. Fundamentals of Translation Theory. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t. 2016. 376 p.
- Heselwood B. Phonetic transcription in theory and practice. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2013. 224 p.
- Roberts G. D. Shaantaram. London : Abacus, 2004. 936 p.
- Sun Y. Literary translation and communication. *Frontiers in Communication*. 2022. Vol. 7.

REFERENCES

- Akan M. F. (2018). Transliteration and translation from Bangla into English: A problem solving approach. *British Journal of English Linguistics*, 6(6), 1–21.
- Baker M. (1992). In other words. A course book on translation. London: Routledge.
- Bialyk V. D. (2016) Fundamentals of Translation Theory. Chernivtsi: Chernivetskyi nats. un-t.
- Bronska A. (2000). Linhvokrainoznavchyi aspekt u vykladanni ukrainskoi movy yak inozemnoi [Linguistic aspect in teaching Ukrainian as a foreign language]. *Dyvoslovo* (7), 43–44 [in Ukrainian].
- Heselwood B. (2013). Phonetic transcription in theory and practice. Edinburgh University Press.
- Kocherhan M. P. (2006). Osnovy zistavnoho movoznavstva [Basics of comparative linguistics]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].

- Koptilov V. V. (2002). *Teoriia i praktyka perekladu* [Translation theory and practice]. Kyiv: Yunivers [in Ukrainian].
- Korolova T., & Noriak T. (2020). Eksplikatsiia ta implikatsiia pry dubliuvanni anhlo movnykh khudozhnykh filmiv ukrainskoiu movoiu [Explication and implication when dubbing english films into ukrainian]. *Scientific bulletin of SUNPU named after K. D. Ushynsky*, (31), 294–311 [in Ukrainian].
- Kyiak T. R., Naumenko A. M., & Ohui O. D. (2008). *Perekladoznavstvo (nimetsko-ukrainskyi napriam)* [Translation Studies (German-Ukrainian)]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr “Kyivskyi universytet” [in Ukrainian].
- Roberts G. D. (2004). *Shantaram*. London: Abacus.
- Roberts G. D. (2020). *Shantaram* [Shantaram]. (V. V. Aleksandrov trans.). Kyiv : Vyd. hrupa KM-BUKS [in Ukrainian].
- Sun, Y. (2022). Literary translation and communication. *Frontiers in Communication*, 7.
- Yarovenko L. S. (2021). *Teoriia perekladu* [Translation theory]. pub. Bukaiev Vadym Viktorovych [in Ukrainian].
- Zorivchak R. P. (1989). *Realiia i pereklad (na materialy anhlo movnykh perekladiv ukrainskoi prozy)* [Realia and translation (based on the English translations of Ukrainian prose)]. Lviv : Vydavnytstvo pry Lvivskomu universyteti [in Ukrainian].

УДК 811.112.2:81'42

DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2023.846.43-50>

EVIDENTIALITY IN TEXTS OF THE JOURNALISTIC STYLE IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE

ЕВІДЕНЦІЙНІСТЬ У ТЕКСТАХ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Юрій КІЙКО

професор кафедри германської філології та перекладу
факультет іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
y.kiyko@chnu.edu.ua, <https://orcid.org/0000-0002-2251-2811>

Евеліна ІЛЬЧУК

магістр кафедри германської філології та перекладу
факультет іноземних мов

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ilchuk.evelina@chnu.edu.ua

The article is dedicated to examining the peculiarities of employing the category of evidentiality in texts of the journalistic style in the

Стаття присвячена встановленню особливостей застосування категорії евіденційності у текстах публіцистичного

Кійко Ю., Ільчук Е. Евіденційність у текстах публіцистичного стилю сучасної німецької мови. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія*. Чернівці : Рута, 2023. Вип. 846. С. 43-50. DOI:<https://doi.org/10.31861/gph2023.846.43-50>